

МИЛАН БУЛАЈИЋ, РАЗБИЈАЊЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДРЖАВЕ 1991/1992 - ЗЛОЧИН ПРОТИВ МИРА. ОДГОВОРНОСТ ВАТИКАНА И ЊЕМАЧКЕ, Београд 1994. стр. 372.

Као и обично на крају једног пута постављају се многа питања и траже одговори. Пређени пут заједничког живљења у Краљевини односно Федерацији Југославији, са горким и крвавим искуством и трагичним разлазом, отвара питања о смислу заједничког живота, о том да ли је Југославија била велика заблуда политичара који су је заступали, о оправданости и циљисходности појединих одлука на историјским раскршћима, о нараслој мржњи, самодовољности, прационалности, безумљу, окрутности, крволочним ратовима на југословенским просторима, о ... Ту су и питања ко је започео? Какав је однос спољњег и унутрашњег фактора у рушењу заједничке нам домовине? Је ли Југославија разбијена или се распала? итд.

Живимо у времену великих и динамичних промјена, када се историја убрзава. Нестајањем биполарности и стварањем нове глобалне оптике човјечанство је затечено. Муњевића пропаст комунизма изненадила је чак и америчке стратегијске експерте. Доскорашња равнотежа у периоду дугог хладног рата, упркос свим опасностима, била је гарант стабилних односа с могућностима предвиђања. Садашње стање је непредвидиво, јер се умјесто новог свјетског поретка јавио нови свјетски хаос, борбе, ратови... Уједињењем Њемачке, распадом СССР-а, ЧССР и СФР Југославије *de facto* је почео трећи миленијум. САД су постале доминантна свјетска сила. У измијењеним свјетским међудржавним односима много се тога промијенило и у схватањима њуди, у економици, војној стратегији, па чак и у поимању и писању историографских дјела. До недавно било је скоро незамисливо да се из пера истакнутих научника појављују радови

о процесима у току. Чекала се тзв. историјска дистанца, да актери догађаја сиђу с власти, а држава на кашичице даје научницима историјску грађу.

Велике су тајне које проузрокују ратове, али се оне чувају и послје њих. Свједоци узрока рата обично ћуте - од страха, да би избјегли одговорност. Мемоаре пишу политичари, државници и генерали када их више нико не памти, а резигнирани обавјештајци припремају своје записе пошто су већ разобличени. Често се дешава да накакви папири о припремама рата не остају, нако одсуство докумената ништа не потврђује, као што се и не одричу саме чињенице.

Данас се много тога измијенило. О процесима у току објављује се грађа, дају оцјене токова друштвених кретања, предвиђају и планирају догађаји. Зар, на примјер, нијесу све резолуције УН о Југославији објављене. Не треба више чекати годинама да се сазна њихов садржај. То, наравно, не значи да су сви договори, уговори, коалиције познати. Дипломатија има и своје тајне разговоре у четири ока, а позната је и лична дипломатија државника.

Књига др Милана Булајића је управо примјер рада новог таласа у историографији, модерно конципирана, богата разноврсним материјалом који је зналачки одабран, методолошки коректно урађена. Булајић маниром искусног интелектуалца, дипломате и начника прати и анализира догађаје *sine ira et studio*, не устручавајући се да саопшти оцјене и о неким до скоро недодирљивим личностима и државама. Интелектуално поштење и људска храброст су главне одлике овог рада.

О чему, заправо, говори ова књига др Булајића?

У сфери политике и науке доминирају различите тезе о пропасти СФРЈ. По једнима, Југославија се распала сама од себе, као вјештачка творевина, у којој нико није био задовољан постојећим стањем - једноствено се урушила као грађевина сачињена од разноврсног некавалитетног материјала. Тај процес је убрзао глобални лом источноевропских држава са Совјетским Савезом на челу. Други сматрају да је Југославија жртва међународне завјере, разбијена на крајње перфидан и бескруполозан начин дејством унутрашњих центрифугалних милитантних национал-

истичких снага уз снажну спољну потпору. Нема сумње да су у праву и једни и други, јер су узроци дубоки и многоструки, а анализе ће показати ко је више у праву.

Др Булајић не припада онима који откривају план међународне завјере још од прије триста година за уништење српског народа. Он указује на програмске циљеве, стратешка одређења Ватикана и других држава, прије свега Њемачке, који града дугорочну стратегију с јасним намјерама, а политику прилагођавају датим условима и могућностима. Ријечју: није у питању никаква завјера него реализација постављеног стратешког циља.

Изведеном анализом др Булајић показује да одговорност за разбијање Југославије носе, прије свега, Њемачка и Ватикан. Њихов чин с правом квалификује као злочин против мира. Њемци су остварили своје старе тежње да буду главни фактор у развоју европске политике. То потврђује и анализа познатог француског стручњака за стратегију Пијера М. Галоа ("Црна књига о одбрани", 1994.) да су Њемци "одговорни за југословенску драму" и да "разумно прате узбуђења која су произвели". Међу западним земљама Њемачка је послије уједињења почела да доминира и да у савезу са глобалном америчком стратегијом утиче на стратешки развој свих западноевропских држава. Срби су поново постали препрека њемачким интересима у Југоистичној Европи. Уз то, постоји идентичност њемачких и америчких интереса да у постојећој југословенској кризи нађу ефикасне љекове да сузбију раст будуће Русије. И, умјесто да југословенску кризу рјешава Европска заједница, врши се једна нова подјела између Сједињених Америчких Држава и нове Русије. Тиме се потврђује познато правило да "велике силе нијесу велике правде".

Од оснивања 1918. године свака унутрашња криза у Југославији била је инспирисана спољним утицајем католичког клерикализма, а Њемачка је била његов средњеевропски заштитиника и тумач. Др. Милан Булајић има слично мишљење као и академик Милорад Екмечић, који сматра да је основни узрок данашње југословенске кризе жеља католичких држава Средње Европе, под њемачким вођством, да заокруже свој историјски териториј на вјерској основи. Као 1918. г., тако је и

данас нејасно, гдје је граница католичког свијета према православном и муслиманском. Покушаји да се авнојевске границе учврсте као спољње границе независних држава насталих на југословенској рушевини, представљају основну подлогу на којој је избио грађански рат у мају 1991. године.

Данас свјетски експерти за стратегију тврде да је извор грађанског рата у Југославији у напорима Њемачке да прерано признају независност југословенског католичког запада и одвоје Словенију и Хрватску, као независне државе. Религиозна солидарност католичке Средње Европе је и данас подлога против српског народног уједињења, као што је била и раније. То одређује и природу грађанског рата на тлу бивше Југославије, као религиозног рата старог кова. Европа је данас добила секуларну форму друштва, али је, ипак, хришћанска традиција још у основи. Данашња католичка црква јој даје универзалистичку а не ексклузивну оријентацију.

У свом раду, који је права ризница чињеница, др Булајић подсећа да је Ватикан први заједно са Њемачком признао Словенију и Хрватску 13. јануара 1992. године. То је у супротности са ранијом политиком Ватикана, који је посљедњи признао сваку нову државу, па и Краљевину СХС 1919. године. Ватикан се и сада нашао са Њемачком на истом послу разбијању Југославије, као и у априлу 1941. Овим својим чином Ватикан и Њемачка су извршили притисак на остале државе-чланице Европске заједнице да на исти начин поступе. Даљи ток догађаја је познат. Европске и ваневропске државе као да су се такмичиле која ће прије признати сецесионистичке католичке државе Словенију и Хрватску. Затим је, по неуобичајено кратком поступку, на предлог Савјета безбједности УН, Генерална скупштина примила у чланство Организације Уједињених нација Словенију, Хрватску и Босну и Херцеговину. У књизи Булајић подсећа да у случају пријема Хрватске, а посебно Босне и Херцеговине нијесу задовољени основни стандарди за пријем у чланство.

Булајић даље наводи случај Италије, који је у дипломатској пракси преседан, њен предсједник Франческо Косига лично је дошао у Љубљану и Загреб на званично успостављање дипломатских односа са Републиком Словенијом и Републиком Хрват-

ском, 17. јануара 1992. године, и без дипломатских тирада отворено изјавио: "Пошто су Хрватска и Словенија од изузетно великог значаја за Италију, због наших међусобних историјских, географских и културних веза, ја сам, уз пуну сагласност римске владе, одлучио да будем писмоноша и да вам лично уручим документа о успостављању дипломатских односа. Овај посао нормално чине подсекретари или амбасадори, али ја сам га обавио".

Послије презентације бројних података и њихове суптилне анализе, др Булајић на крају књиге наглашава свој закључак оптужбом против главних разбијача Југославије: Карола Војтале, поглавара Римокатоличке цркве (папе Јована Павла II) др Ханса Дитрих Геншера, ондашњег савезног министра за иностране послове Савезне Републике Њемачке, Алојза Мока, министра иностраних послова Републике Аустрије и Ханс Ван ден Брука, председавајућег Савјета министара Европске заједнице, фамозне "тројке".

Др Булајић за разбијање Југославије с правом криви и ондашње руководство СФРЈ, нарочито Председништво и спољно-политичку активност, која није била на висини задатка. Цјелокупно југословенско државно руководство показало се недорасло изазову, неуко и без храбрости у одлучивању, неспособно да се снађе у сложенем колоплету унутрашњих и спољњих догађаја. Без подршке споља и правог савјета значајно је допринијело пропасти државе, коју, како се показало, може разбити свакоа луда, али је државничка мудрост да се она спаси.

О недораслости југословенске дипломатије у одсудном часу који је значио бити или не бити југословенске државе, др Булајић наводи неколико примјера. Нашу пажњу нарочито је привукла одлука Свете Столице да 13. јануара 1992. призна суверенитет и независнос Хрватске и Словеније, односно, оштар протест Југословенске владе Ватикану да директно негира суверенитет, територијални интегритет и међународни субјективитет Југославије; да се тиме у међународне односе уводи опасна пракса да сецесија, као метод дезинтеграције државе, добије међународно-правно признање; да је одлука Ватикана примјер флагрантног кршења принципа и одредби Повеље УН којима се гарантује територијални интегритет и цјеловитост сваке државе у

међународно признатим границама и забрањује свако мијешање у унутрашње ствари других држава. На крају свог протеста Југословенска влада примјерено ситуацији упозорава да ће задржати право да, "у складу са интересима земље и међународне заједнице, преузме кораке које даљи развој ситуације буде налагао".

Овом енергичном и државнички достојанственом протесту не би се могло ништа замјерити да послје њега не долази дио у коме се недипломатски, недржавнички и недостојанствено не наглашава да југословенска влада "прима на знање изражену спремност Свете Столице да настави и прошири сарадњу са Југославијом" и да ће у "том циљу и сама улагати напоре". Овоме није потребан коментар. Саопштавући ове податке др Булајић подсјећа да је својевремено промовисање загревачког надбискупа Алозија Степинца за кардинала Римске курије (осуђеног за ратне злочине у Другом свјетском рату), оцијењено као мијешање у унутрашње послове Југославије и разлог за прекид дипломатских односа Југославије са Светом Столицом 1953. године.

Др Булајић у својој књизи отвара још многа питања, која су мање-више позната, али на која још нема ваљаних одговора. То је разумљиво, јер се ради о догађајима и процесима који су у току те је свако прејудицирање непоуздано. Међу тим и таквим питањима има и оних која су окренута будућности. Булајић не без разлога наводи хрватског велепосланика у Турској Хидајета Бишчевића који сматра да се данас у свијету ради о обнови интересних сфера, "уначо декларативној подршци јачања, мултилатералног концепта тзв. колективне сигурности и у том оквиру јачању сигурносне димензије КЕБС-а". Подсјећајући да је проблем у настојањима великих држава да доминирају одређеним регионима, велепосланик Бишчевић истиче:

"Док се не уреде односи на црти додире између Њемачке и Русије у Средњој Европи, на црти додире Русије и Турске на југу Балкана и Закавказју и посљедње, али можда најтеже, на црти тројног додире и Њемачке и Русије и Турске, дакле, у простору Хрватске и Босне и Херцеговине, Европа неће моћи рачунати на трајну стабилност. Колико год то међународна дипломатија покушавала релативизирати, европска се сигурност опет

ломи на питању ријеке Дрине, тог општеприхваћеног синдрома 'размеђа свјетова'. Како је пак нереално очекивати да ће се нека од изравно заинтересованих регионалних сила самовољно повући с Балкана, то ће се босанско-херцеговачки сукоб, али мањег интензитета, ипак наставити у дужем временском раздобљу. Алтернатива би томе била само војна интервенција, што је одбачено управо због преклапања стратешких интереса”.

На крају рецимо и то да ће књига др Булајића **Разбијање Југословенске државе 1991/1992 - злочин против мира** добро доћи свима који прате нашу трагичну збиљу, јер ће у њој наћи одговоре на многа питања и дилеме. Презентовани подаци су поуздани, резултат су помног истраживања аутора, а оцјене, углавном, фондиране и прихватљиве. И када сасвим не дијелимо ауторове судове, као, на примјер, о улози спољњег и унутрашњег фактора у разбијању Југославије и посебно одговорности субјеката унутар Југославије, с поштовањем гледамо на овај рад, увјерени да га је написао еминентни научник, частан човјек, пацифиста, али не гандијевске провијенције, него активне дипломатије.

Проф. др Бранислав Ковачевић